Ladislav Bognar

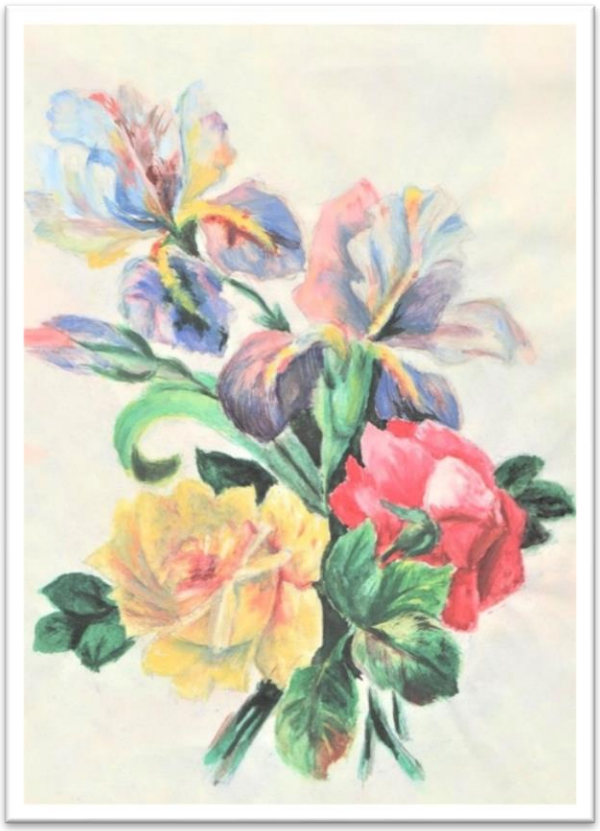
SLIKANJE

OSIJEK 2020.

Slikanje – kako je počelo

Ja sam u životu imao tri velike ljubavi. To su bili slikanje, glazba i pedagogija. Kad sam odabirao svoje zvanje lomio sam se između te tri opcije. Slikanjem sam se počeo rano baviti, a posebno intenzivno u višim razredima osnovne škole i u srednjoj školi. Za slikanje me je zainteresirao moj stariji bratić Jožika. On je imao neke knjiga u kojima su bile reprodukcije slikara iz razdoblja romantizma u Mađarskoj. Reprodukcije su bile crno bijele, ali se je lijepo moglo vidjeti s kojim temama su se bavili, a posebno su me oduševili pejsaži pred oluju i radovi ljudi u tim okolnostima. Jožika je odmah slikao u ulju pa sam tako naučio i tu tehniku. Ja sam isprobavao i druge tehnike kao što je u tušu crtež perom ili posebno pripremljinim drvenim štapićem. Zanimljivo je da sam se ja nekako zadržao na akvarelu do danas. Ovo je jedan moj akvarel nastao negdje u sedmom razredu.

Radna akcija

Kad sam završio prvi srednje prijavio sam se za radnu akciju. Gradili smo autoput Zagreb - Ljubljana. Ja sam naravno većinu slobodnog vremena provodio slikajući. Čak i po noći dok sam bio dežuran slikao sam naselje koje je bilo osvijetljeno mnogim svjetlima. U našoj brigadi bila su još dvojica koji su se bavili slikanjem Radoslav Namjestnik i Drago Handanović. Dragu smo inače zvali glina jer se on bavio kiparstvom. Budući da se to nakupilo za tih mjesec dana dosta radova dogovorimo se da organiziramo izložbu. U jednoj od tih zgrada bila je društvena prostorija na čije zidove smo pričvrstili platno od jute i onda na to pribadačama postavili slike. Budući da je tu bilo desetak brigada iz raznih djelova Jugoslavije izložba je izazvala veliki interes. Kad bi došao netko od uglednih gostiju također bi odmah išao vidjeti izložbu. Nas trojica dogovorili smo da na odlasku svakoj brigadi poklonimo jedan reljef s motivom sa trase. Radili smo

tako da smo napravili original od gline i odlili u gipsu negativ i onda smo iz tog negativa mogli napraviti desetak kopija. Drago je imao neki poseban sistem bojanja tih reljefa pa su izgledali kao da su napravljeni od bronce.

Kad smo se vratili u Brod tražili su da tu izložbu ponovimo i u Brodu što smo i učinili. Kako nismo bili obaviješteni kad će se izložba skidati uradili su to bez nas i da bude žalosnije, iako sam nekoliko puta dolazio u Omladinski komitet da nam vrate naše radove, radove više nikad nismo vidjeli, a bila bi nam to draga uspomena.

Radoslav je bio vrlo plodan slikar i imao je uvijek neke zanimljive ideje. Jedna od tih je bila da je na običnu dopisnicu naslikao neku sliku i to poslao prijateljima i rodbini kao razglednicu. Sjećam se da sam nakon što smo se već vratili sličnu dopisnicu poslao Dragi koji je bio u Derventi, a na slici su bili ovi konji.

Zdravko Ćosić

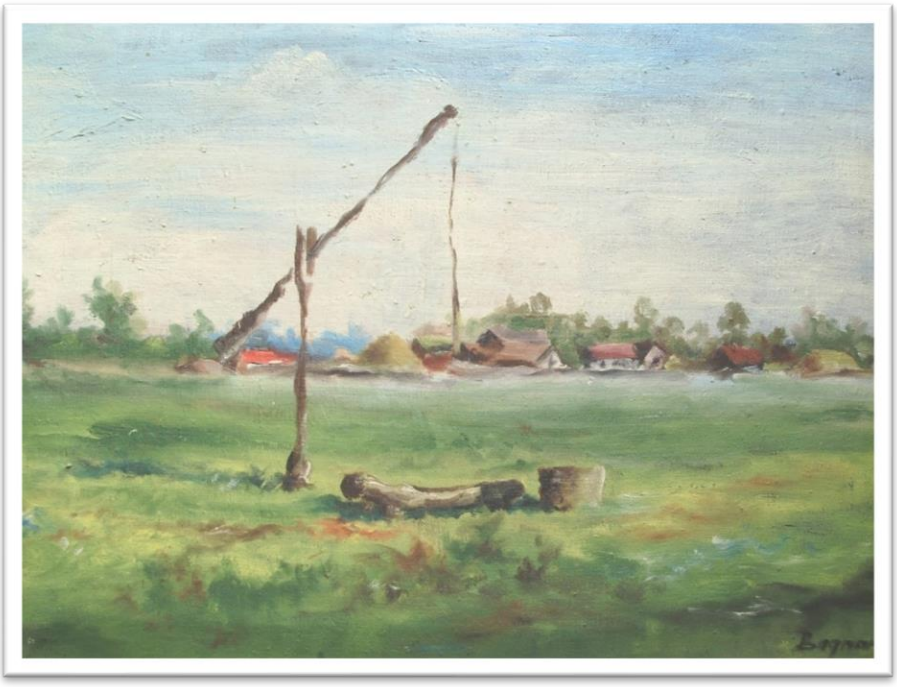
Jenog dana me zaustavi moj profesor iz likovnog u Učiteljskoj školi Branko Bašlin i zamoli me da odem do jednog mladića koji se bavi slikanjem. On se rodio praktično bez ruku i imao je samo dva kratka ostatka do lakta. Rekao mi je da bi mu dobro došlo da se s nekim druži tko voli slikanje i tko će cijeniti ono što radi. Stanovao je u jednoj četverokatnici između Klasija i željzničke stanice. Kad sam došao vidio sam jednog naočitog mladića koji je uglavnom okružen svojim radovima. Posjetio sam ga nekoliko puta i razgovarali smo o slikarstvu, a dogovorili smo i jednu zajedničku izložbu. I on i ja smo išli u drugi razred srednje škole.

Jednom dok sam bio kod njega u posjeti došao je njegov stariji bat koji se izrugivao s tim što on radi. Govorio je da su to obične mazarije. „Kakva ti je ovo crvena mrlja“, pokazivao je detalj na slici. Zdravko se kroz suze svađao s njim objašnjavajući mu da to tako mora biti jer i na drugoj strani ima crveni detalj i da je to antiteza. Koliko ga brat nije podržavao od oca je imao veliku podršku. Otac je obilazio profesore u Zagrebu s njegovim slikama i uspio ga je upisati na Likovnu akademiju.

Jednom kad sam došao nisam ga našao. Rekoše mi da je prekinuo školu i da će upisati Umjetničku akdemiju što je i učinio. Iako sam pratio njegov razvoj kao slikara nismo se više sreli. Znam da je njemu slikanje bilo terapija u nošenju s vlastitim hendikepom, a afirmirao se kao ugledni slikar ove naše slavonske ravnice. Za ovu njegovu sliku nisam uspio pronaći naslov, ali je vidljivo da se radi o zimskom pejsažu slavonske ravnice.

Svilaj

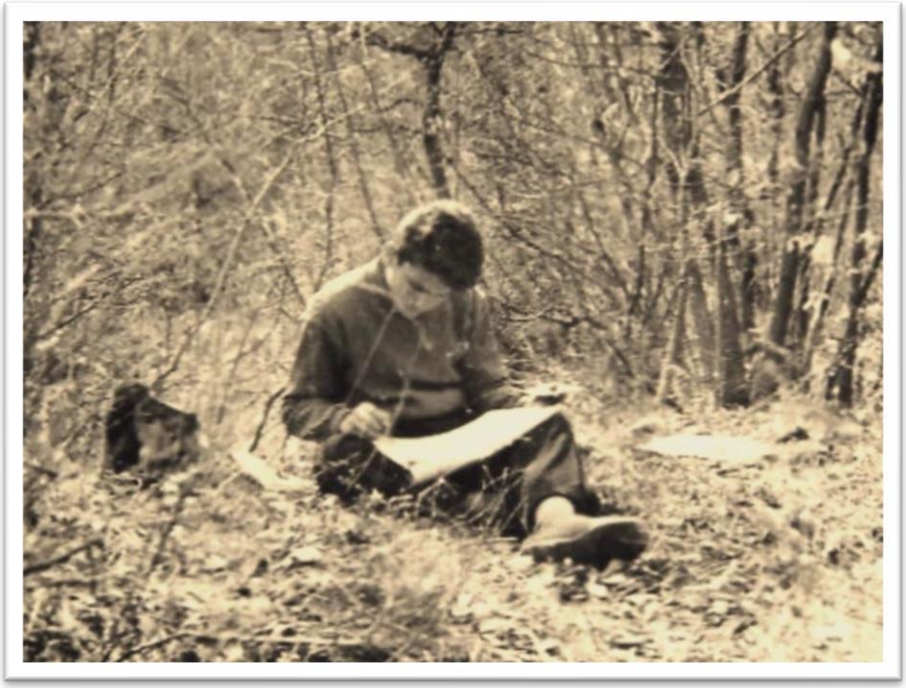

Ja sam svoje zimske i ljetne praznike uglavnom provodio u Svilaju kod roditelja i brata moje mame. Svilaj je inače jedna vrlo slikovita sredina i mnoge moje slike nastale su u Svilaju ili s motivima Svilaja. Navečer smo sjedili uz svjetlo petrolejke i tu sam naslikao nekoliko zanimljivih slika. Po danu se uvjek mnogo toga radilo što je u meni ostavljalo bogate vizualne doživljaje koji bi poslije završavali na slikama. Posebno sam volio konje. Te

lijepe životinje su stvarno ukras naših sela. Znao bih sjesti u štalu i slikati. Nedjeljom bih s blokom u ruci pošao kroz polja i livade i onda sjeo pod neko drvo i slikao. Tako je nastala i ova slika koja prikazuje Stružane i njihov pašnjak. Ta je slika prvo naslikana kao akvarel. Kad sam se vratio u Brod imao sam jedno slobodno platno i odlučio sam da ju naslikam u ulju. To je jedna od svega nekoliko slika koje sam radio u ulju.

Slikanje u prirodi

Ja sam volio slikati u prirodi. Iako je to prilično neudobno i ima puno toga što vas ometa ipak je to slikanje onog neposrednog doživljaja koji autor ima dok slika neki krajolik. Moj bratić Jožika baš nije prakticirao slkanje u prirodi. Jednom sam ga nagovorio da pođemo zajedno u brodsko brdo gdje smo mi iznad sela Gromačnik imali vinograd. Ja sam ponio slkarski pribor, a on je ponio fotoaparat. Išli smo u dio brda koji nismo poznavali i zašli smo u neki gustiš pa smo gledali kako da se izvučemo. Odjednom je pred nas izašao jedan vojnik i pitao što mi tu radimo. Mi smo mu objasnili ne znajući u čemu je problem. Ispostavilo se da je tu u blizini neko vojno skladište što mi narano nismo znali. Budući da je tu zabranjeno snimanje htio je uzeti fotoaparat. Jožika mu je objasnio da još ništa nije snimao i da će mu dati film neka ga razviju i ako nema ništa da će mu kupiti novi film jer je on student i nema novaca na bacanje. Vojnik je konačno popustio, a mi smo krenuli na drugu stranu. Ja sam ipak našao jedan motiv koji sam pokušao zabilježiti jednim krokijem i Jožika me tu snimio i tako je nastala ova slika.

Slikanje tušem

Slika koju ovdje donosim nastala je upravo u brodskom brdu nedaleko našeg vinograda. Koristio sam tehniku tuša uz drvenu pisaljku. Treba uzeti mekše ali kompaktno drvo i na jednom kraju ga zašiljiti, a na drugom napraviti plosnati završetak. Na ovaj način pored crne boje tuša i bijele boje papira dobijamo i velik broj nijansi sive koja čini sliku ljepšom i zanimljivijom. Uostalom pogledajte.

Slike za predavanja

U Učiteljskoj školi su moje bavljenje slikarstvom koristili mnogi kako iz mog razreda tako i iz ostalih. Mi smo imali predavanja u školama i bio je neki običaj da je trebala biti pripremljena jedna oveća slika koja je prekrivena novinama i onda bi se u određenom trenutku slika otvorila i o njoj razgovaralo. Meni bi došli s velikim arkom papira i opisom zahtjeva, a ja sam onda sutra prije podne morao naslikati sliku kako bi ju popodne donio u školu i dao onome tko je naručio. Nešto su mi malo i plaćali iako novce nisam od svih uzimao. Jednom mi je s istim zahtjevom došla jedna djevojka iz Svilaja i tražila da joj naslikam sliku za njeno predavanje. Kako sam već bio zatrpan poslovima rekao sam joj da se ne ljuti, ali jednostavno sad to ne stignem napraviti. Ona se na to jako uvrijedila i poslije kad god bismo se sreli odmah je izdaleka vikala kako sam svima pravio slike samo eto njoj nisam htio.

U to vrijeme sam eksperimentirao s elementima apstraktnog slikarstva. Nažalost većinu tih radova nisam sačuvao. Ovo je jedan od njih

Učenje o slikanju

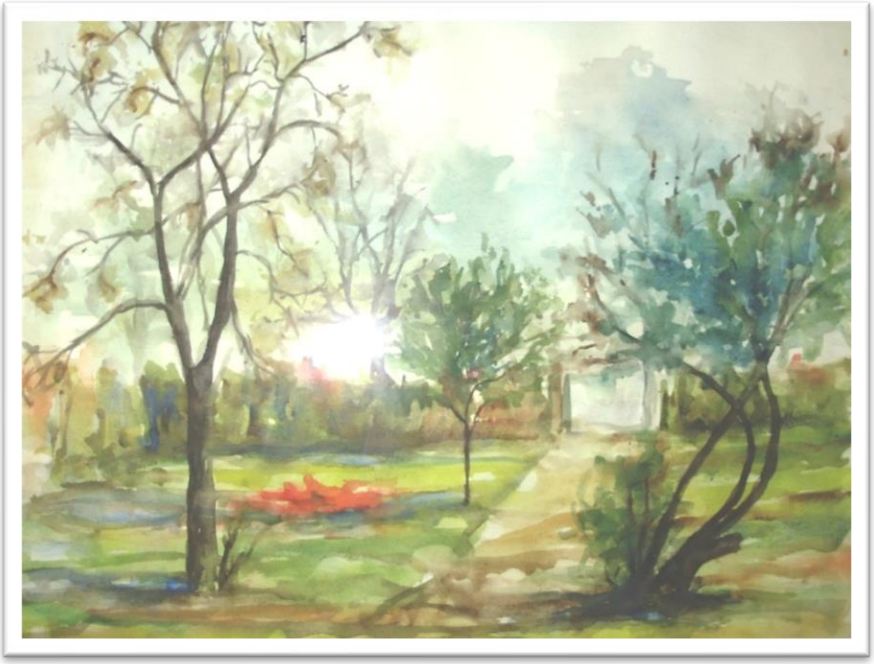
Kad se čovjek bavi slikanjem onda koristi i svaku mogućnost da nešto o tome nauči. Dok je moj batić Jožika studirao u Zagrebu kad je dolazio donio bi po jednu monografiju koje su tih godina objavljivane. Sjećam se jedne o impresionistima, koji su me se dojmili svojim koloritom, i o Rembrantu koji nas je impresionirao svojim portretima iz maračnog prostora. U knjižnici sam našao knjigu Leonarda da Vincija „Traktat o slikarstvu“. U knjizi (koju je inače napisao jedan od njegovih učenika, ali koristeći Leonardove sugestije) on govori o mnogim prirodnim fenomenima i kako ih slikati. Na jednom mjestu govori kako, ako želimo naslikati biće koje ne postoji, to možemo učiniti samo tako da koristimo dijelove tijela bića koja već postoje. Po toj ideji sam i ja naslikao jedno biće koje je baš djelovalo strašno i nazvao ga „Biće iz ružnih snova“. Na izložbi je upravo ta slika privukla najviše pažnje.

U Brodu tih godina u radnim organizacijama djelovala su kulturno-umjetnička društva. U Drvnoj industriji „Slavonija“ postojala je likovna sekcija koja je organizirala predavanje jednog akademskog slikara i pozvali su i mene. Ne sjećam se imena tog slikara, ali znam da nam je govorio o teoriji boja. Ujedno je bila organizirana i izložba njegovih slika na kojoj me posebno oduševila njegova slika ravnice. Naime ravnica, u kojoj sam i sam odrastao i imam potrebu da ju prikazujem na svojim slikama, je prilično teška za slikanje. Gornja polovica slike je plavo nebo, a doljnja polovica je zelenilo polja i livada. Njegova slika je bila prepuna divnih boja i još i danas u mislima vidim tu sliku. Tu sam naučio kako treba slikati ravnicu. Ova slika nastala je pod tim njegovim utjecajem.

Radovi iz Kuzmice

Kad sam počeo raditi u Kuzmici u područnoj školi u početku nisam imao vremena za slikanje. U Kuzmici sam zatekao užasno stanje i u školi i u stanu i trebalo mi je nekoliko godina da na školi ustaklim prozore, postavim parkete i nabavim namještaj, a u stanu je trebalo podsjeći cijelu zgradu zbog vlage, promijeniti prozore i postaviti parkete. Kad su stvoreni koliko toliko normalni uvjeti za život onda se našlo i vremena za slikanje. U tom razdoblju su nastale neke od meni najdražih slika. Ovdje izdvajam „Jesenje jutro u školskom dvorištu“,

Krunoslav Kern

U vrijeme kad sam bio pedagog Zavoda za školstvo u Osijeku zahvaljujući tadašnjem direktoru Iliji Lavrniću napuštena je praksa da se u Zavod biraju ljudi po političkoj podobnosti i nastojali smo u Zavod privući veći broj stručnjaka afirmiranih u svom području. Kako smo trebali i savjetnika za likovni odgoj u uži izbor je ušao i Krunoslav Kern. On me jednom dok sam bio u Brodu pozvao na razgovor i zamolio me da mu objasnim kakve su obaveze savjetnika jer nije mogao donijeti konačnu odluku. Krunoslav Kern je bio moj nastavnik likovnog odgoja u osmom razredu osnovne škole i osobno mi je bio drag čovjek, a cijenio sam ga i kao stručnjaka. Ja sam mu objasnio da je to kancelarijski posao uz obavezu boravka u Zavodu za vrijeme radnog vremena, da je to obilazak škola i to uglavnom vlatitim autom, i da je to vođenje stručnih

aktiva i seminara i savjetovanja. Umjetnici su se nerado prihvaćali ovakvog posla jer im praktično za njihov stvaralački rad nije ni ostajalo vremena (radilo se i subotom). Rekao sam mu da bismo mi bili jako zadovoljni ako bi se on htio uključiti u našu instituciju. On je rekao da će razmisliti, ali koliko znam nije se odlučio. Neugodno me iznenadila vijest o njegovoj preranoj smrti. Umro je u 57. godini. Prilikom našeg razgovora mi je poklonio ovu sliku koja se danas nalazi u mojoj kolekciji likovnih radova.

Portret

Slikanje portreta uvijek je posebno uzbudljivo kad se od nekih linija i boja postupno s papira pojavljuje ljudski lik i polako sve više liči na osobu koju portretiraš. Ovo je portret meni drage osobe koja je vezana

uz moje djetinjstvo. Zvali smo je teta Rozika. Moja mama je bila njena prijateljica. Kako ona kaže – najbolja. Kad se moja mama razboljela i završila u bolnici, od tada neizlječive bolesti tuberkuloze, ona ju je posjećivala, a kada je nakon 12 dana iznenada umrla njoj je pripao neugodan zadatak da ode u Svilaj i obavijesti mamine roditelje i nas njenu djecu. Ona je to učinila. Moja mama je živjela samo 28 godina i umrla u cvijetu mladosti zbog čega sam još uvijek beskrajno tužan, a njena prijateljica Rozika doživjela je godine vrijedne poštovanja što me posebno raduje. Upravo je navršila 95 godina.

Dok sam slikao bio sam u dilemi da li da radim portret iz razdoblja kad je bila mlada (a bila je lijepa žena) ili da slika bude iz sadašnjih godina. Ipak sam smatrao da ove doživljene godine zaslužuju portret iz današnjih dana. Osim toga slikanjem treba tražiti ljepotu i u borama poznih godina. Iza nje i njenog supruga Anđelka je život vrijedan divljenja. Oni nisu imali ništa osim svojih vrijednih ruku, a sve što su stvorili stvorili su vlastitim radom, a stvorili su mnogo. Proživljene godine naravno ostavile su tragove na njenom licu, ali nisu mogle izbrisati onu njenu skromnost i dobrotu zbog čega smo je uvijek voljeli i cijenili.

Za kraj

Na kraju ovog mog kratkog traktata o slikarstvu prisjetio bih se kako je moj profesor iz likovnog Branko Bašlin, kad bismo se sreli nakon mog završetka školovanja, već iz daleka klimao glavom i pokazivao da se ljuti što kao svoje zanimanje nisam odabrao slikarstvo. Naravno da sam ja o tome ozbiljno razmišljao. Meni je slikanje bila neka radost stvaranja. Kad se na bijelom papiru onom igrom kista boje i vode polako pojavljuje ono što nazivamo slika nikad baš nisi siguran kako će ispati. Svaka nova slika je novi izazov i novo traženje ljepote. Ali ja sam imao i druge interese i nisam mogao zamisliti da to sve potisnem radi slikarstva. Ja sam u to vrijeme već dosta čitao razne humanističke filozofe koji govore o čovjeku jedne dimenzije ili fah idiotizmu. To su ljudi koji su razvili jednu od svojih mogućnosti, pa iako su u tome uspješni oni su nesretni. Znamo kako su mnogi vrhunski umjetnici, iako su stvarali vrhunska djela, bili nesretni ljudi pa su i mnogi počinili samoubojstva. Samo svestrano razvijena ličnost može biti sretna osoba i potpuni, a ne djelomični čovjek. To je bila moja orijentacija u pedagogiji pa je normalno da sam to nastojao ostvariti i u svom životu.

Moj profesor na studiju pedagogije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu Zlatko Pregrad je isticao važnost amaterizma u umjetnosti jer to omogućuje čovjeku da se bavi različitim umjetničkim aktivnostima iako nije profesionalac. Sjećam se da je rekao: „Kad bi u umjetnosti odbacili sve što su stvorili amateri malo šta bi i ostalo.“ I ja sam odlučio da ću u slikarstvu biti amater (amater znači ljubitelj nečega). Ovaj tekst završavam s meni jednom od svakako dražih slika. Nastala je kao rezultat mog uz slikarstvo bavljenja i

glazbom i folklorom kao i oduševljenosti ljepotom slavonske nošnje. Ta slika je izložena u sobi iznad mog radnog stola.

